

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i mål om återvinning

Reglerna om återvinning till konkursbo framgår av 4 kap. konkurslagen. Syftet med reglerna är att motverka s.k. ”illojala transaktioner”, d.v.s. att konkursgäldenären gör sina tillgångar oåtkomliga för borgenärerna.

Det kan vara på sin plats att inledningsvis göra en liten men viktig distinktion mellan de två begreppen ”konkursgäldenär” eller ”konkursbolag” å ena sidan och ”konkursbo” å andra sidan. Konkursgäldenär eller konkursbolag är den fysiska eller juridiska person som har agerat i tiden före det att denna försätts i konkurs. Genom konkursbeslutet uppstår konkursboet som alltså är en ”egen” juridisk person som kan ådra sig egna förpliktelser och rättigheter. När det gäller återvinning så är det alltså konkursgäldenären eller konkursbolaget som före konkursutbrottet har vidtagit en rättshandling (betalning, kvittning, gåva, bodelning m.m.) som efter konkursutbrottet kan angripas med återvinningsreglerna. Konkurslagen innehåller ett antal särskilda återvinningsbestämmelser avseende olika bestämda typer av rättshandlingar, samt en allmänt hållen bestämmelse som kan träffa alla typer av rättshandlingar.

Återvinning tar alltså sikte på en särskild rättshandling och kan som en viktig utgångspunkt enbart komma i fråga om rättshandlingen har orsakat s.k. ”nackdel” för åtminstone en borgenär i konkursen. Med nackdel avses i detta sammanhang att rättshandlingen har inneburit att det blir sämre utdelning till någon borgenär jämfört med om rättshandlingen inte hade företagits. Nackdelsrekvisitet är alltså grundläggande i alla återvinningsanalyser.

Hur långt tillbaka i tiden en viss rättshandling kan återvinnas beror på rättshandlingens natur och vem som är mottagare av det ekonomiska överskott (eller förmögenhetsöverföring) som rättshandlingen har inneburit för mottagaren med motsvarande nackdel eller skada för borgenärerna eller enskild borgenär. En längre tidsfrist gäller mot närstående till gäldenären, exempelvis transaktioner inom en koncern, mellan konkursbolaget och ägare eller styrelse m.fl. Följden av återvinning till konkursbo är att rättshandlingen som gäldenären företagit innan konkursen återgår. Det innebär att förhållandena ska återställas så som om det inte hade företagits någon rättshandling. Detta innebär i sin tur i princip att prestationerna ska gå åter.

Det ska nämnas att det finns vissa undantag från när återvinning kan aktualiseras. Vid återvinning av betalning av en skuld enligt 4 kap. 10 § konkurslagen krävs att betalningen gjorts senare än tre månader före frisdagen. Med frisdag menas i normalfallet dagen då ansökan om konkurs kom in till tingsrätten. Betalningar som kan återvinnas enligt bestämmelsen är sådana som gjorts med osedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med ett belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning. Betalningen kan dock inte återvinnas om den är att anse som ordinär. Vid bedömningen av vad som utgör en ordinär betalning har det i praxis fastslagits att hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet ska tas. Återvinningsbestämmelsen i 4 kap. 10 § konkurslagen är således avsedd att träffa betalningar som avviker från det normala. Normala betalningar är sådana som objektivt sett inte har något med gäldenärens betalningssvårigheter och förestående konkurs att göra och kan exempelvis vara betalning av hyra eller andra leverantörsskulder så länge betalning sker på fakturornas ordinarie förfallodagar. Bedömningen av vad som kan utgöra en ordinär betalning och inte är ofta föremål för tvist.

Om återvinningen tar sikte på egendom som överlåtits före konkursutbrottet, och om egendom som ska återvinnas inte längre finns kvar, ska egendomens värde i stället ersättas. Högsta domstolen, ”HD”, har konstaterat att flera värdetidpunkter, d.v.s. tidpunkten för när egendomen ska värderas, är tänkbara. Vid bedömningen av vilken värdetidpunkt som ska användas ska återvinningsreglernas syfte beaktas, alltså att borgenärernas gemensamma intresse återställs till det läge som förelåg innan den återvinningsbara rättshandlingen företogs.

Ett intressant mål om tillämpningen av reglerna om återvinning till konkursbo har nyligen prövats i Hovrätten för Övre Norrland i mål T 36542-22. I målet hade en franchisetagare och en franchisegivare före konkursutbrottet ingått ett förlikningsavtal som innebar att franchisetagaren överlät hela sin verksamhet inklusive inkråm till franchisegivaren mot att franchisetagarens skuld till franchisegivaren skrevs av. Genom förlikningen reglerades parternas krav på varandra och deras avtalsförhållande upphörde. Kort efter genomförandet av rättshandlingarna under förlikningsavtalet försattes franchisetagaren i konkurs efter att ha ingivit en egen konkursansökan. Franchisegivaren fick tillträde till den verksamhet som överförts till franchisegivaren genom förlikningsavtalet senare än tre månader före fristdagen.

Franchisetagarens konkursbo gjorde gällande att regleringen av franchisetagarens skuld i förlikningsavtalet utgjorde en betalning av skuld enligt 4 kap. 10 § konkurslagen och att betalningen utifrån de aktuella omständigheterna var återvinningsbar. Konkursboet gjorde också gällande att värdetidpunkten skulle vara egendomens värde vid transaktionstidpunkten, d.v.s. tidpunkten för förlikningsavtalet ingående och tillträdet till den övertagna verksamheten. Franchisegivaren invände bland annat att överlåtelsen med hänsyn till omständigheterna var att anse som ordinär och att värdetidpunkten skulle vara tidpunkten för återvinningsmålets avgörande.

Hovrätten konstaterade, i likhet med tingsrätten, att den skuld som reglerats genom förlikningsavtalet utgjorde en betalning av franchisetagarens skuld till franchisegivaren enligt 4 kap. 10 § konkurslagen. Hovrätten bedömde också att regleringen av skulden utgjorde en betalning med osedvanliga betalningsmedel och att den inte kunde anses som ordinär. Med anledning av värdet som betalningen hade vid förlikningsavtalet ingående ansåg hovrätten att betalningen varit till nackdel för borgenärerna. Mot denna bakgrund bedömdes betalningen i förlikningsavtalet vara återvinningsbar.

Parterna var överens om att den egendom som betalningen under förlikningsavtalet avsåg inte längre fanns i behåll och att det således var egendomens värde som skulle återvinnas till konkursboet om återvinning skulle äga rum. Vid bedömningen av vilken värdetidpunkt som skulle vara bestämmande för det belopp som skulle återvinnas konstaterade hovrätten att det fanns två möjliga värdetidpunkter; transaktionstidpunkten eller tidpunkten för återvinningsmålets avgörande. Egendomens värde bedömdes uppgå till 1 176 673 kr vid tidpunkten för när förlikningsavtalet ingicks och parterna var överens om att egendomen var värdelös vid återvinningsmålets avgörande. Hovrätten ansåg med anledning av detta att det skulle stå helt i strid med återvinningens syfte att bestämma värdetidpunkten till återvinningsmålets avgörande. Värdetidpunkten bestämdes därför till transaktionstidpunkten före konkursutbrottet.

Den 30 januari 2023 meddelade HD prövningstillstånd i målet i frågan om det träffade förlikningsavtalet innefattade en betalning som ska återgå enligt 4 kap. 10 § konkurslagen och om franchisegivaren är skyldig att ersätta värdet av den egendom som franchisetagaren utgett i samband med ingåendet av förlikningsavtalet. HD kommer således att avgöra målet någon gång under 2023, och det ska bli intressant att följa om underinstansernas domar kommer stå sig eller om HD kommer till ett annat domslut.

Författare: Lisa Drougge, biträdande jurist